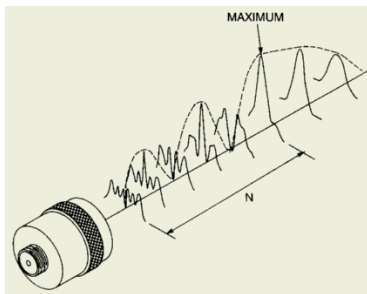
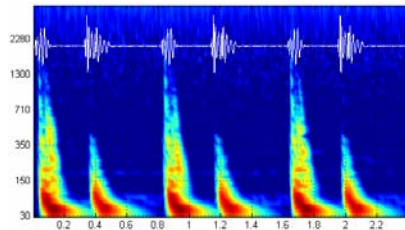

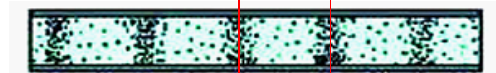
Ultrahangos képalkotó módszerek

KAD 2018.09

Hang: mechanikai hullám (modell)

síp

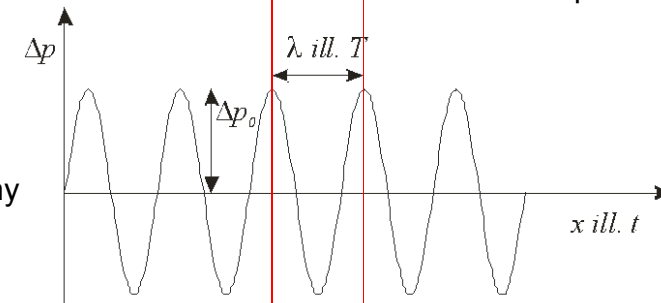

rugó

térbeli és
időbeli
periodicitás

függvény

2

longitudinális hullám
(gázokban és folyadékok
belsejében csak ilyen)

transzverzális hullám

hidrosztatikai nyomás + nyomásváltozás,
hangnyomás

$$p_{\text{teljes}} = p_{\text{hidrosztat}} + \Delta p$$

nyomás DC + AC amplitúdó fázis

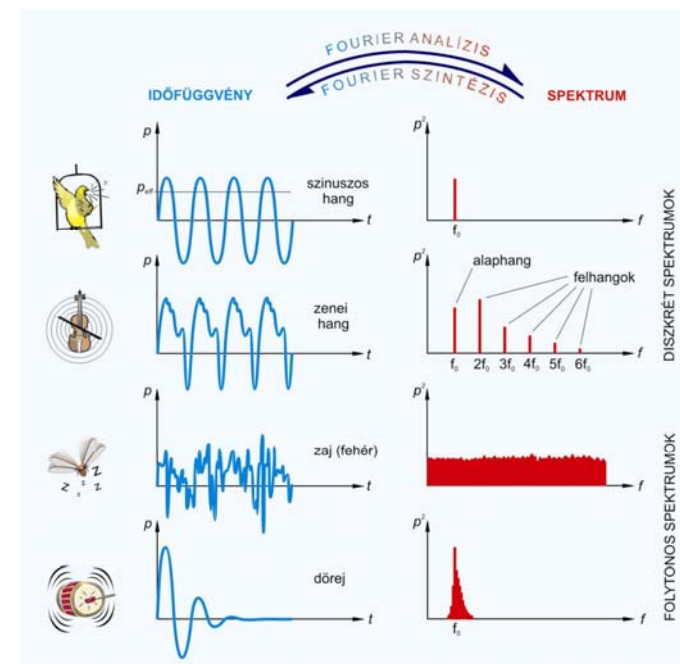
$$\Delta p(t, x) = \Delta p_{\text{max}} \sin \left[2\pi \left(\frac{t}{T} - \frac{x}{\lambda} \right) \right]$$

$$c \cdot T = \lambda, \quad c = f \cdot \lambda$$

3

Tkv. II.45. ábra.

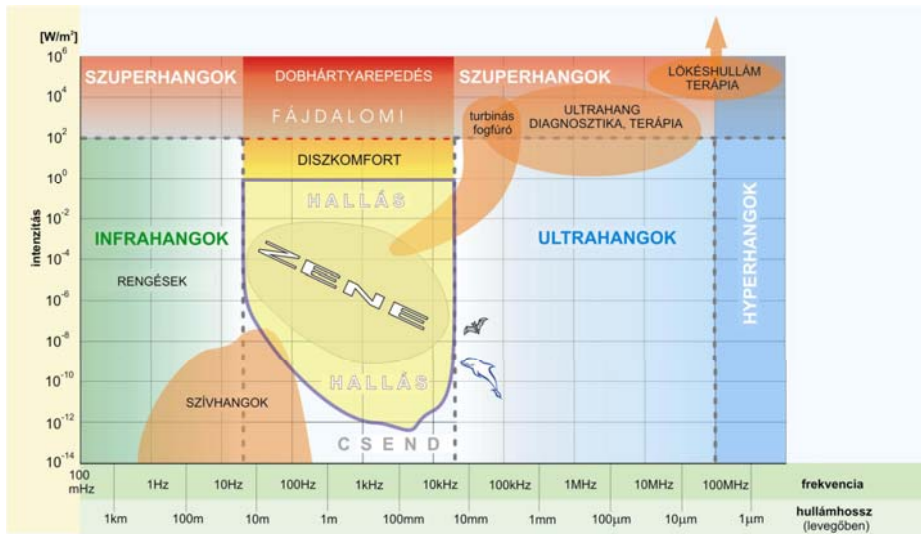
hangmagasság:
alaphang
frekvenciája

hangszín:
felhangok aránya
(spektrum)

Tkv. IV.23. ábra.

4

Mechanikai hullámok tartományai frekvencia és intenzitás alapján

Tkv. IV.24. ábra.

A rugalmas közeg szerepe

$$\kappa = \frac{-\Delta V/V}{\Delta p}$$

kompresszibilitás
relatív térfogat csökkenés
per nyomás

$$c = \frac{1}{\sqrt{\rho \kappa}}$$

terjedési **sebesség**

$$Z = \frac{p}{v} = \frac{p_{\max}}{v_{\max}}$$

akusztikus impedancia/
akusztikus ellenállás/
akusztikus keménység
(definíció)

$$Z_{el} = \frac{U}{I}$$

$$Z = c\rho = \sqrt{\frac{\rho}{\kappa}}$$

akusztikus impedancia
(hasznos alak)

6

Kiegészítés érdeklődőknek

Akusztikus impedancia (definíciótól a hasznos alakig)

$$y = y_{\max} \sin\left[\omega\left(t - \frac{x}{c}\right)\right]$$

$$p = p_{\max} \sin\left[\omega\left(t - \frac{x}{c}\right)\right]$$

$$\frac{\Delta y}{\Delta t} = v = y_{\max} \omega \cos\left[\omega\left(t - \frac{x}{c}\right)\right]$$

$$Z = \frac{p}{v} = \frac{p_{\max}}{v_{\max}}$$

$$\frac{\Delta v}{\Delta t} = a = -y_{\max} \omega^2 \sin\left[\omega\left(t - \frac{x}{c}\right)\right]$$

$$\rho y_{\max} \omega^2 \sin\left[\omega\left(t - \frac{x}{c}\right)\right] = \frac{\Delta p}{\Delta x}$$

$$-\rho y_{\max} \omega c \cos\left[\omega\left(t - \frac{x}{c}\right)\right] = p$$

$$p_{\max} = \rho y_{\max} \omega c = \rho v_{\max} c$$

$$ma = F$$

$$\frac{1}{V} ma = \frac{1}{A \Delta x} F$$

$$\rho a = -\frac{\Delta p}{\Delta x}$$

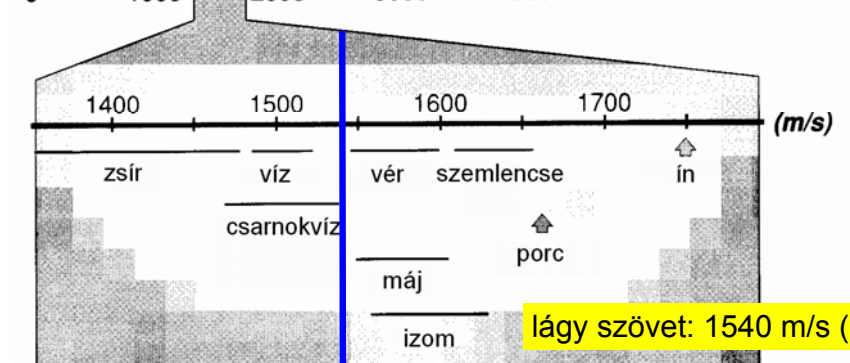
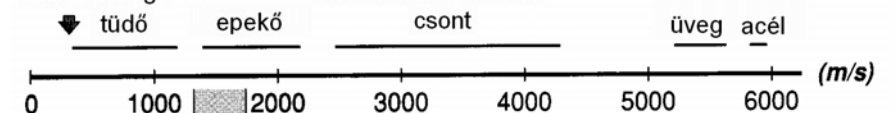
$$\frac{p_{\max}}{v_{\max}} = \rho c = Z$$

7

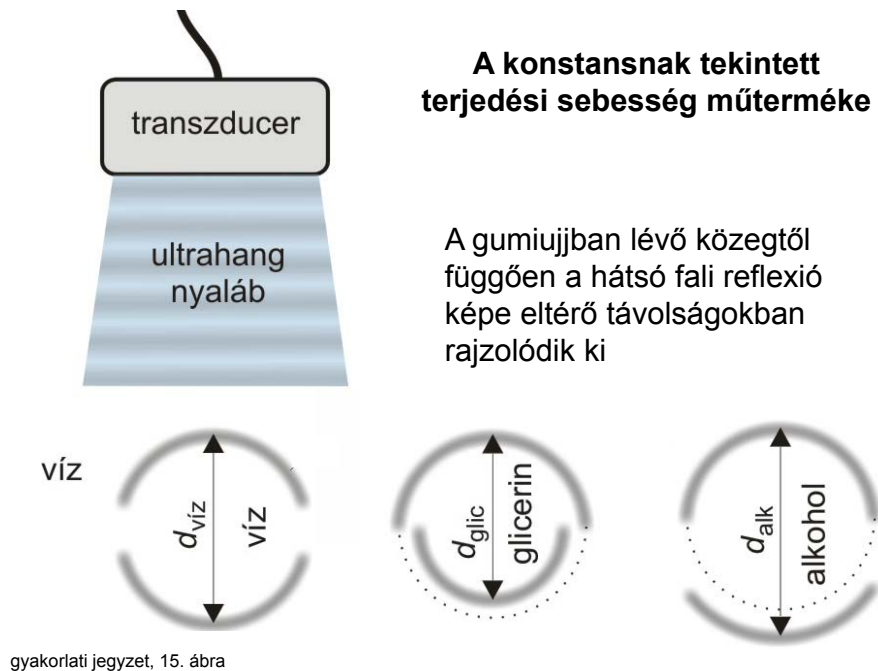
A hang/UH sebessége különféle közegekben

száraz levegő

vő. Tkv. II.4. táblázat

Az ultrahang intenzitása

$$J = \frac{1}{Z} \Delta p_{\text{eff}}^2$$

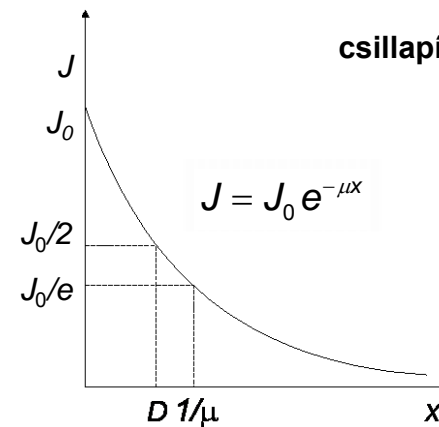
intenzitás =

energia-áram sűrűség

$$P_{\text{el}} = \frac{1}{Z_{\text{el}}} U_{\text{eff}}^2$$

elektromos analógia

Intenzitásgyengülés terjedés közben (abszorpció)

csillapítás: $\alpha = 10 \cdot \lg \frac{J_0}{J}$ dB

$\alpha = 10 \cdot \mu \cdot x \cdot \lg e$ dB

μ a diagnosztikai frekvencia tartományban arányos a frekvenciával

fajlagos csillapítás: $\frac{\alpha}{f \cdot x}$

10

μ a diagnosztikai frekvencia tartományban arányos a frekvenciával

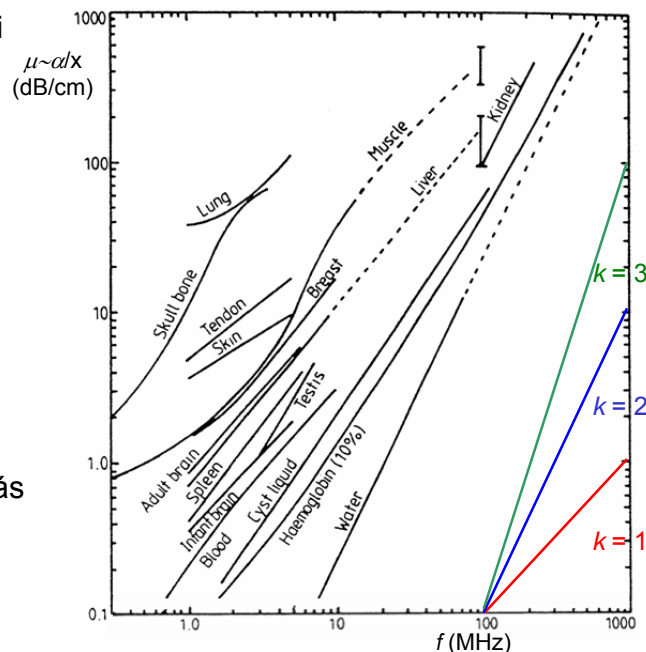
$\mu \sim f^k, \quad k \sim 1(?)$

$\log \mu \sim k \log f$

ha egyenest kapunk, akkor jó a hatványfüggvény közelítés

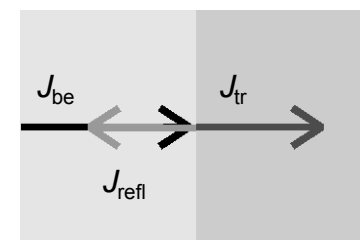
fajlagos csillapítás lágy szövetre:

$\frac{\alpha}{f \cdot x} \sim 1 \frac{\text{dB}}{\text{cm MHz}}$

Közeg határán lejátszódó jelenségek

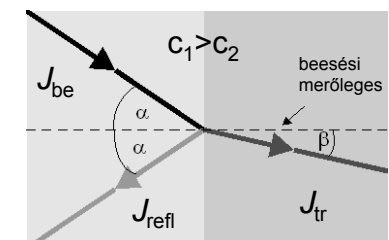
merőleges beesés

$J_{\text{be}} = J_{\text{tr}} + J_{\text{refl}}$

reflexió és transzmisszió

ferde beesés

$\frac{\sin \alpha}{\sin \beta} = \frac{c_1}{c_2}$

Snellius-Descartes

Reflexió (merőleges beesés)

reflexióképesség:

$$R = \frac{J_{\text{visszavert}}}{J_{\text{bejövő}}} = \left(\frac{Z_1 - Z_2}{Z_1 + Z_2} \right)^2$$

határfelület	R
izom/vér	0.001
zsír/máj	0.006
zsír/izom	0.01
csont/izom	0.41
csont/zsír	0.48
lágyszövet/levegő	0.99

“teljes” visszaverődés:

$$Z_1 \ll Z_2, \quad R \approx 1$$

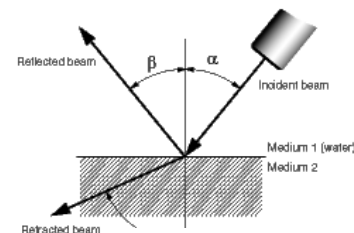
optimális csatolás:

$$Z_{\text{csatoló}} \approx \sqrt{Z_{\text{forrás}} Z_{\text{bőr}}}$$

13

Kiegészítés érdeklődőknek

Nem merőleges beesés

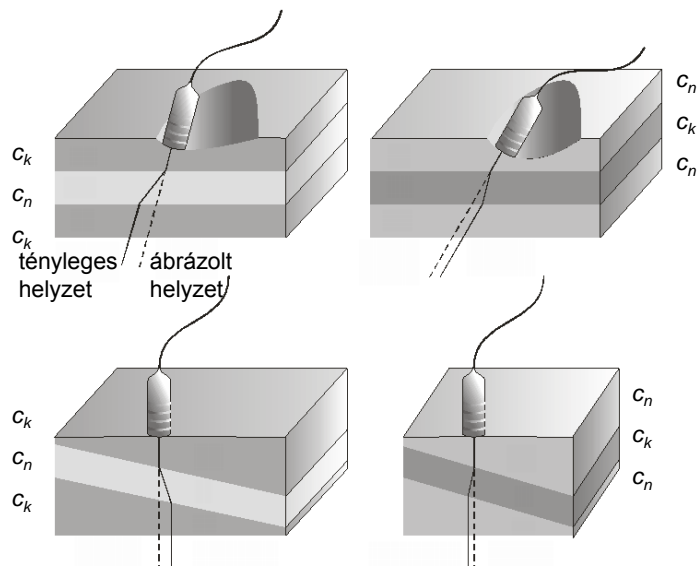
$$\text{Reflexion coefficient} = R = \left[\frac{Z_2 \cos \alpha - Z_1 \cos \gamma}{Z_2 \cos \alpha + Z_1 \cos \gamma} \right]^2$$

$$\text{Refraction coefficient} = D = \frac{4 Z_1 Z_2 \cos^2 \alpha}{(Z_2 \cos \alpha + Z_1 \cos \gamma)^2}$$

$$\text{Refraction angle} = \gamma = \arcsin \left(\frac{c_2 \sin \alpha}{c_1} \right)$$

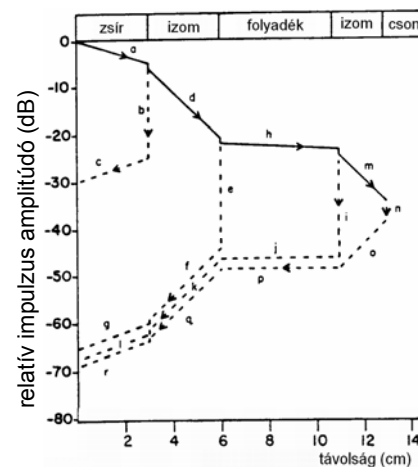
14

Ferde beesés ill. külső felülethez képest ferde helyzetű réteg

15

Abszorpció és reflexió

minél később/ minél mélyebbről
érkezik vissza a reflexió, annál
gyengébb a reflektált intenzitás
visszaverődési idő függő erősítés

TGC: time gain compensation

DGC: depth gain control

határfelület	R	10lgR (dB)	T	10lgT (dB)
zsír/izom	0.01	-20.0	0.990	-0.044
izom/vér	0.001	-30.0	0.999	-0.004
izom/cson	0.41	-3.9	0.590	-2.291

16

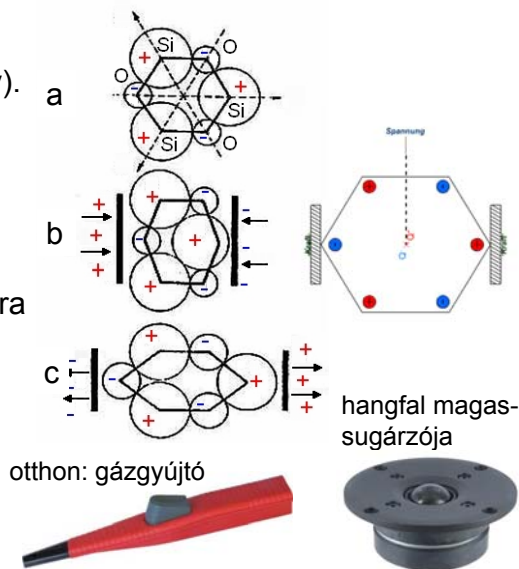

UH keltés. Piezoelektromos jelenség

Elektromos jelforrás
(szinuszoszcillátor)+
transzducer (piezokristály).

(a) A pozitív és negatív
töltések súlypontja
egymásba esik.

(b) és (c) Nyomás hatására
a töltések súlypontja
szétválik, azaz feszültség
keletkezik (direkt ~) ill.
feszültség hatására a
kristály deformálódik
(inverz ~).

UH keltés: inverz ~
UH detektálás: direkt ~

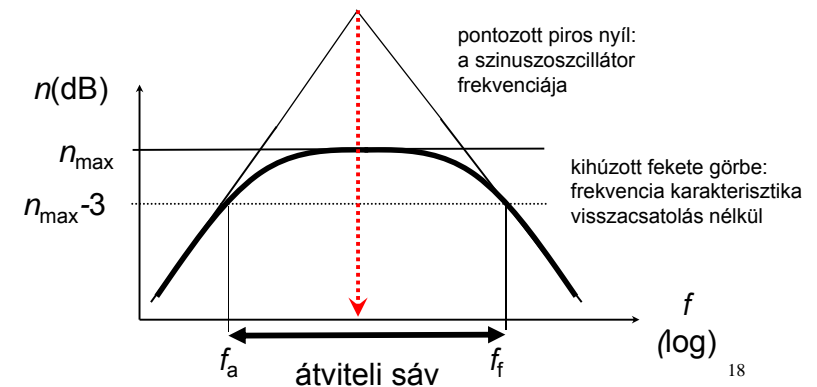
vö. Tkv. VIII.29. ábra

Elektromos jelforrás: szinuszoszcillátor

pozitív módon
visszacsatolt erősítő

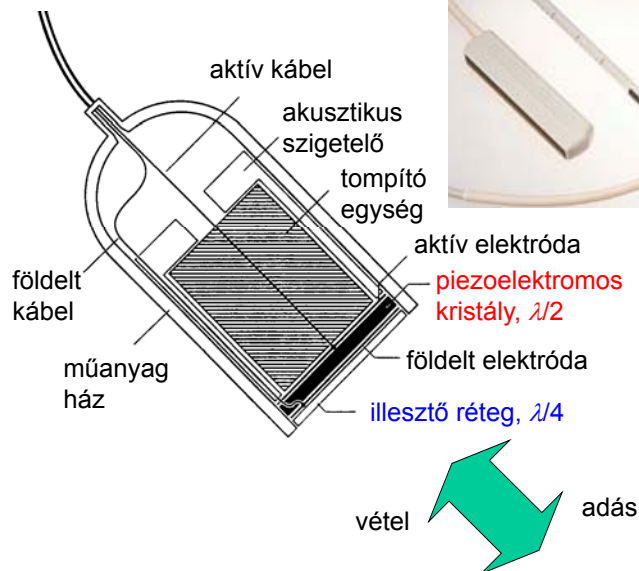
$$A_{U, \text{ visszacsatolt}} = \frac{A_U}{1 - \beta A_U}$$

$\beta A_U = 1$, erősítés= „végtelen“ ➡ szinuszoszcillátor
bemenő jel: nincs, kimenet: szinuszos feszültség

18

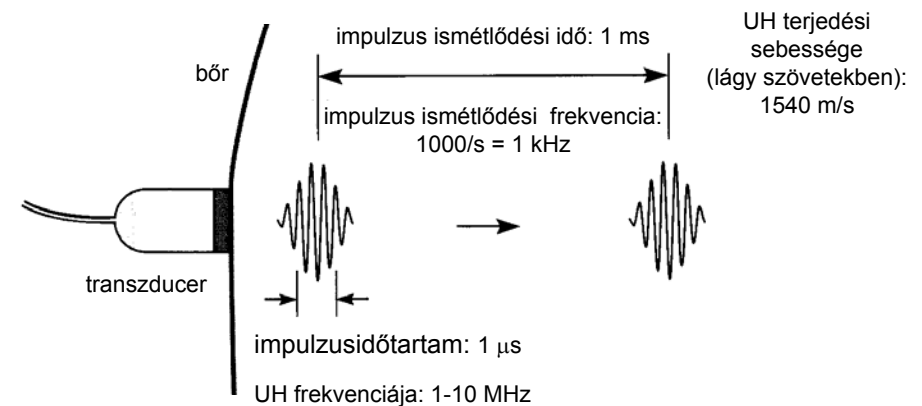
Az UH forrás felépítése

19

Az UH impulzusok jellemzői

transzducer: adó és vevő egyben
időbeli szétválasztás – folyamatos hullám helyett impulzusok

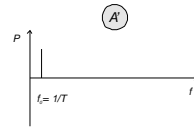
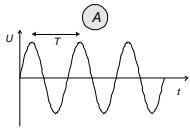
Tkv. VIII.32. ábra

20

Időfüggvény

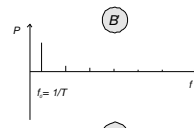
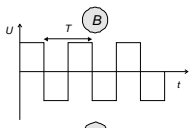
Spektrum

szinusz
függvény

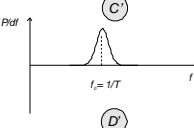
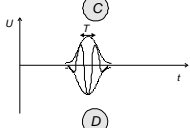
vonalas sp. (1 vonal)

periodikus
függvény

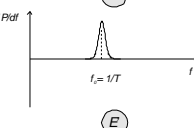
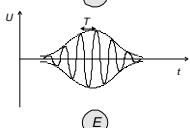
vonalas spektrum

egy pár
periódus

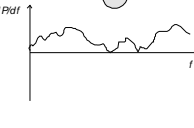
sávos spektrum

kicsit több
periódus

sávos spektrum

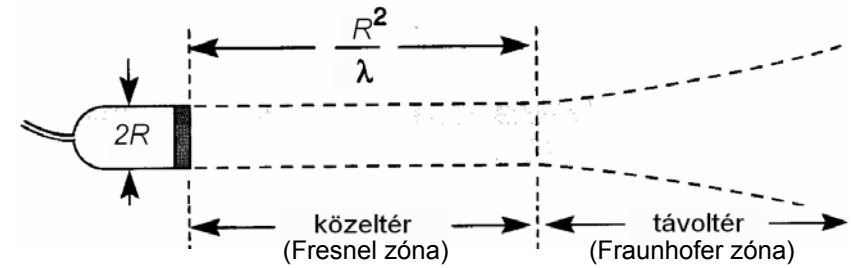
aperiodikus
függvény

folytonos spektrum

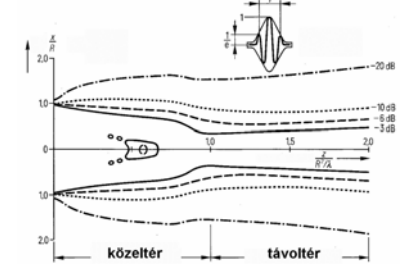
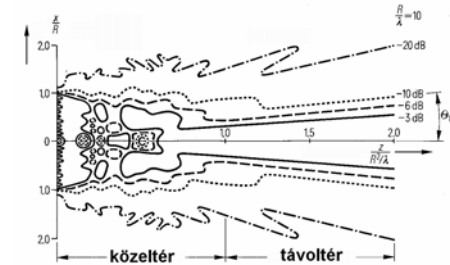
21

Az UH nyaláb kialakulása (egyszerűsített kép)

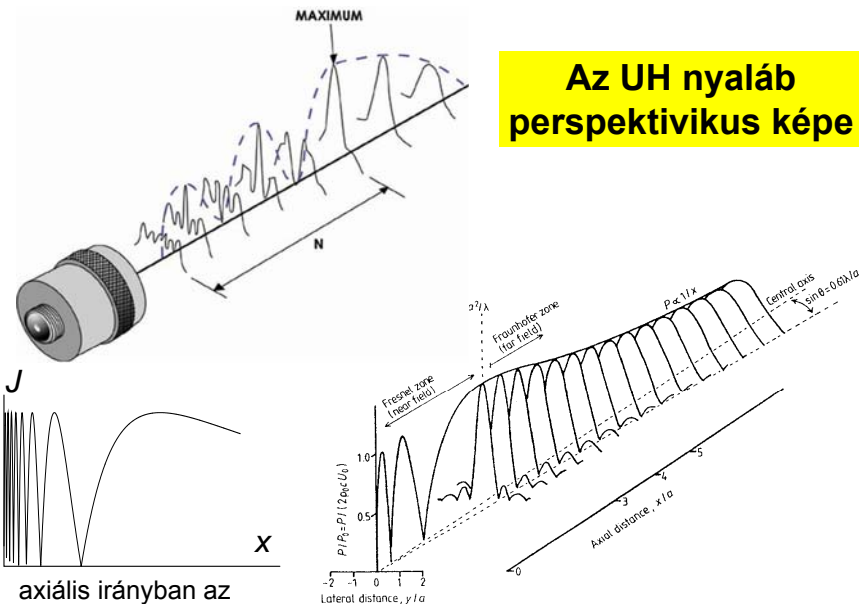

Nyalábforma folytonos sugárzó esetén

~ impulzus(üzemű) sugárzó esetén

Az UH nyaláb perspektivikus képe

23

Feloldási határ, feloldóképesség

A feloldási határt ama két pont közötti távolsággal jellemezhetjük, amelyeket az UH segítségével még különálló pontokként detektálhatunk (minél nagyobb az értéke, annál rosszabb a helyzet).

Felbontóképesség: a feloldási határ reciproka.

A sugárirányú (**axiális**) feloldási határ az impulzushossztól függ.

A **laterális** feloldási határt a nyalábátmérő szabja meg.

Az impulzushossz fordítottan arányos a frekvenciával.

Jellemző értékek

frekvencia (MHz):	2	15
hullámhossz (izomban) (mm):	0.78	0.1
behatolási mélység (cm):	12	1.6
laterális feloldási határ (mm):	3.0	0.4
axiális feloldási határ (mm):	0.8	0.15

24

Axiális feloldási határ

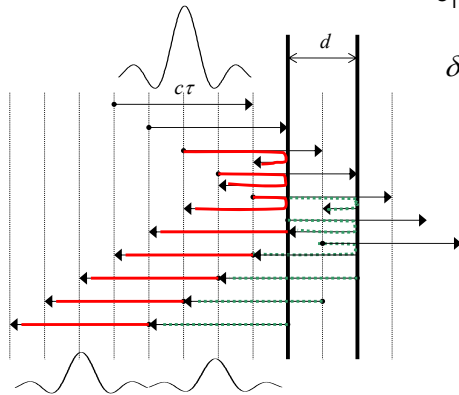
τ : impulzusidő

$c_1\tau \cong c_2\tau = c\tau$ impulzushossz

$\delta_{ax} = d = \frac{c\tau}{2}$ feloldási határ

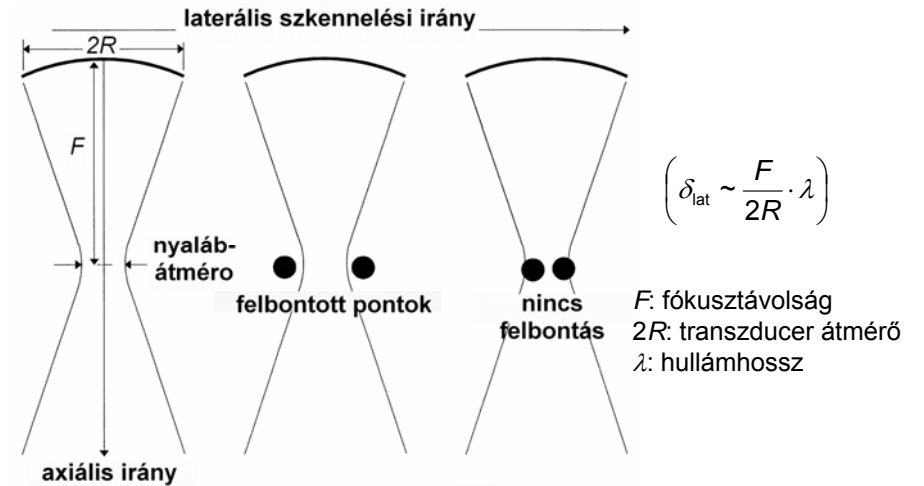
Az impulzushossz fele az axiális feloldás határa, mivel ekkor éppen érintik egymást az egymás mögötti helyekről induló echók.

$$\tau \sim T = \frac{1}{f}$$

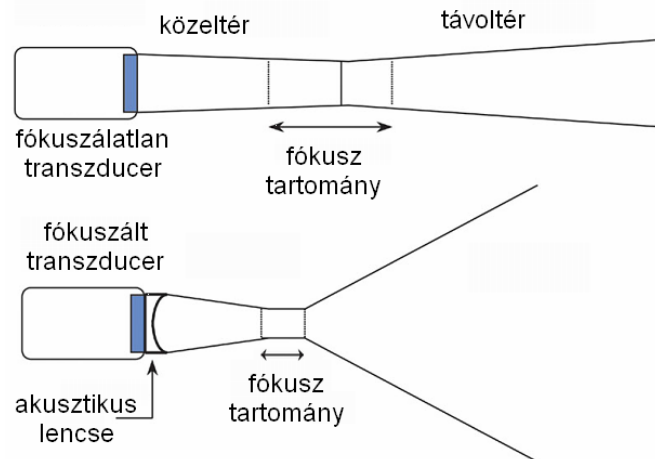
25

Laterális feloldási határ

26

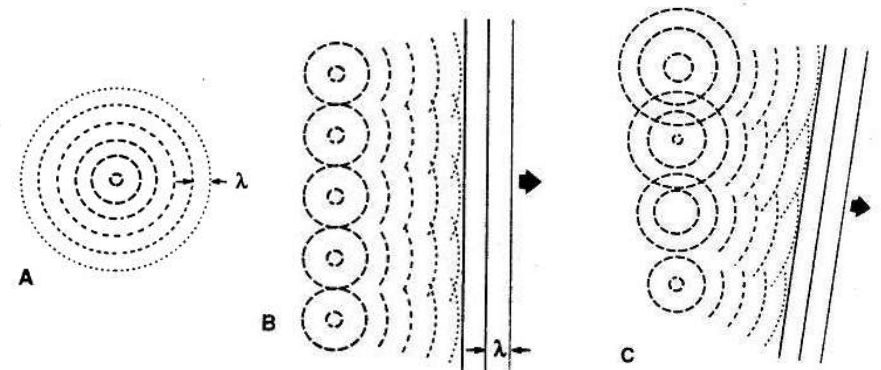
Fókuszálás

Fókuszáláskor a nyaláb divergenciája nő a távotérben és romlik a mélységélesség.

27

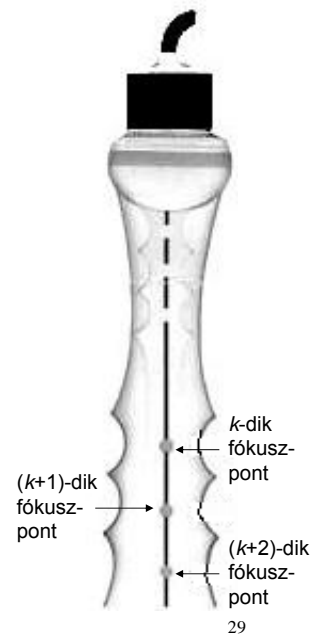
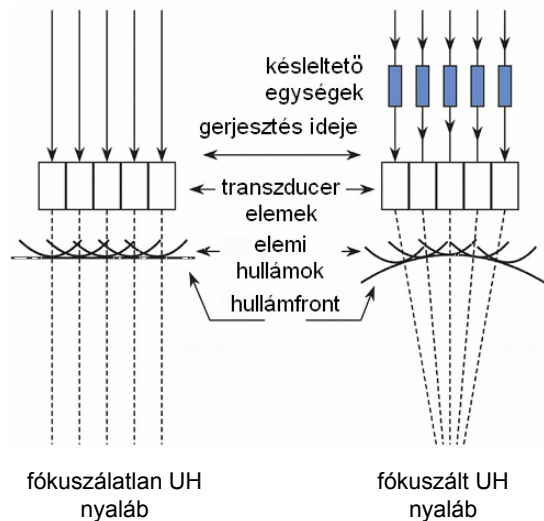
Huygens elv

A hullámfront minden pontja elemi hullámok kiindulópontjának tekinthető. Az új hullámfront ezen elemi hullámok burkológörbéje.

28

Elektronikus fókuszálás

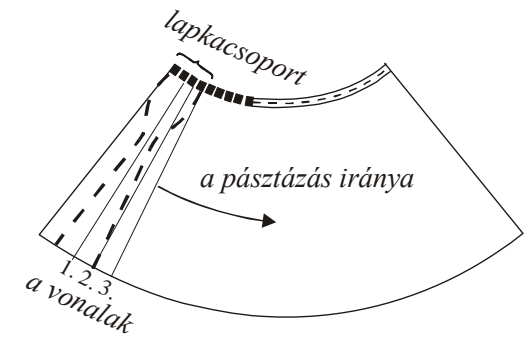
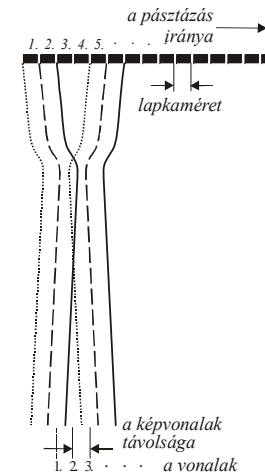

vö. Tkv. 501.o. 2. ábra

Pásztázás

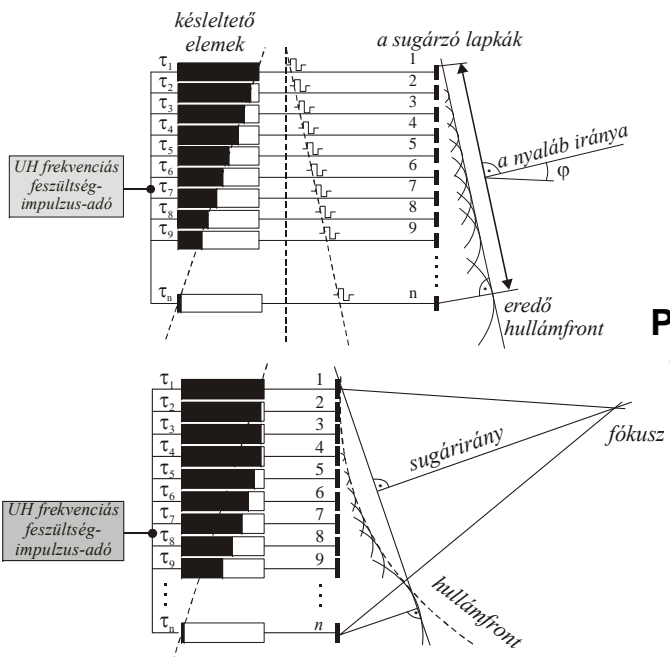
sokelemes lineáris lapkacsoport
("linear array")

sokelemes íves lapkacsoport
("curved array")

vö. Tkv. VII. 36-37. ábrák

30

Pásztázás és fókuszálás

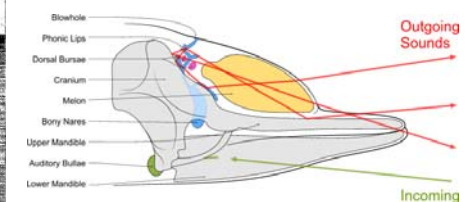
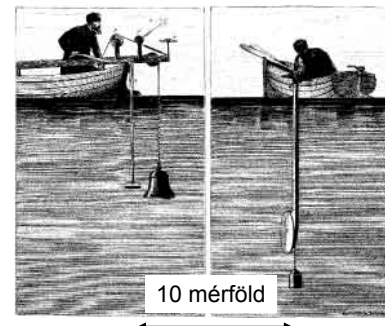
vö. Tkv. 507.o.

31

Echo elv

1794 Spallanzani:
denevérek tájékozódása

1822 Colladen megméri
a hang terjedési
sebességét

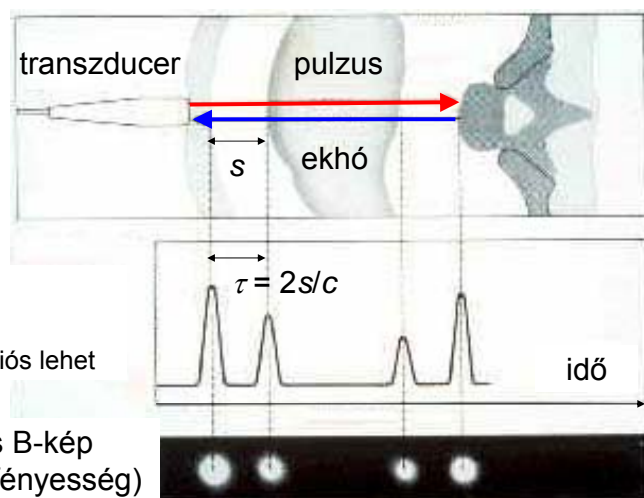
palackorrú delfin

32

Echo elv, UH képek

A-kép
(Amplitúdó)
csak egydimenziós lehet

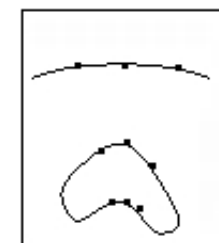
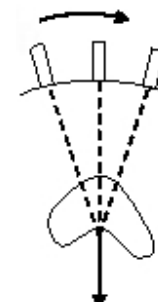
egydimenziós B-kép
(Brightness=fénysűrűség)

33

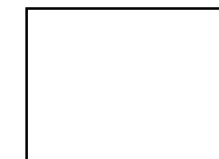
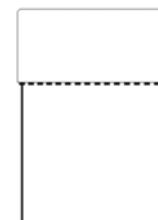
vö. Tkv. VIII.33. ábra

Kétdimenziós B-kép

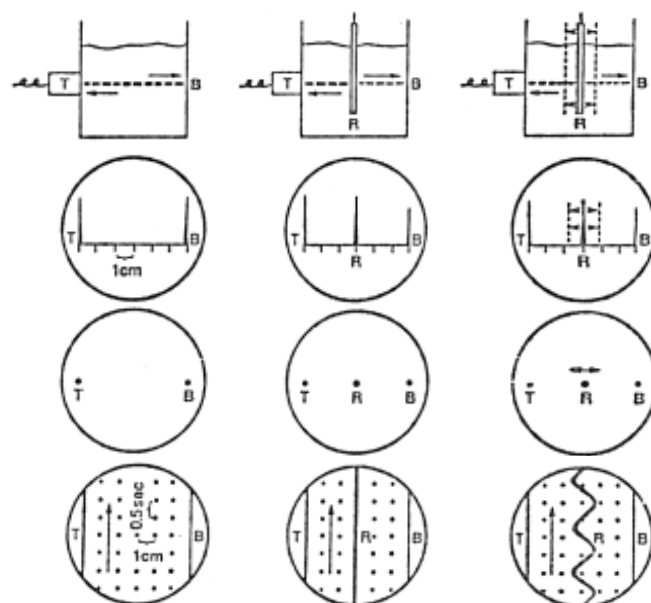
mozgatott
transzducer

B-mód
kijelző

34

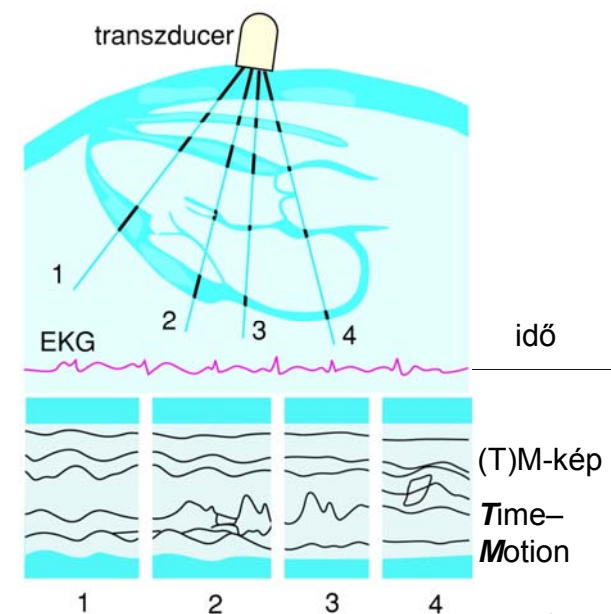

35

TM-kép

EKG jel
referenciaként

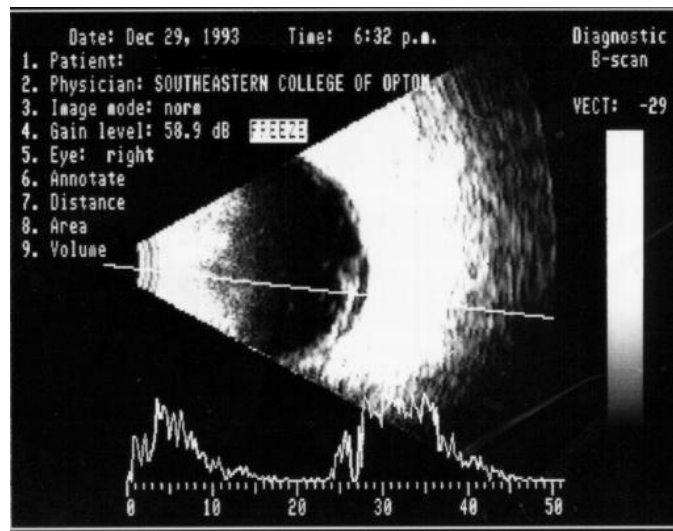
(függőleges)
egydimenziós
B-kép időbeli
változása

36

Tkv. VIII.34. ábra

Kétdimenziós B-kép és A-kép (szemészeti alkalmazás)

Terjedési
sebesség
figyelembe-
vétele
pontos
távolságok
meghatáro-
zására:

cornea:
1641 m/s

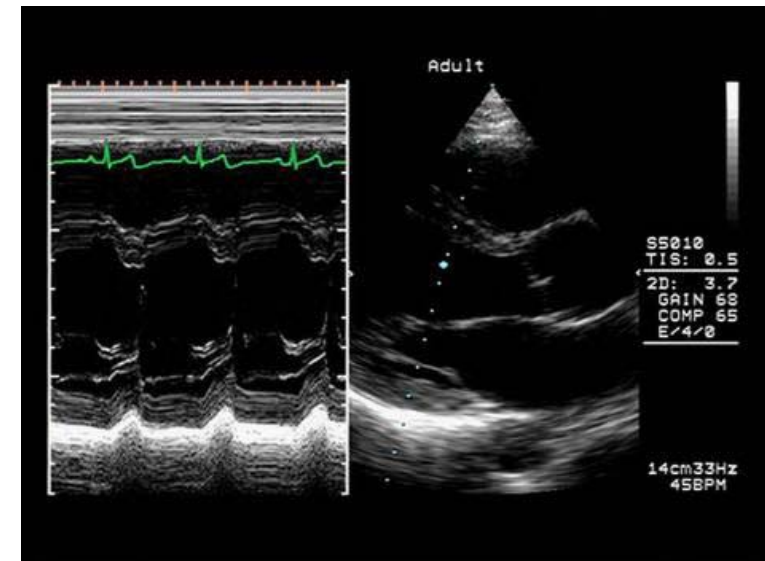
csarnokvíz:
1532 m/s

humán
szemlencse:
1641 m/s

üvegtest:
1532 m/s

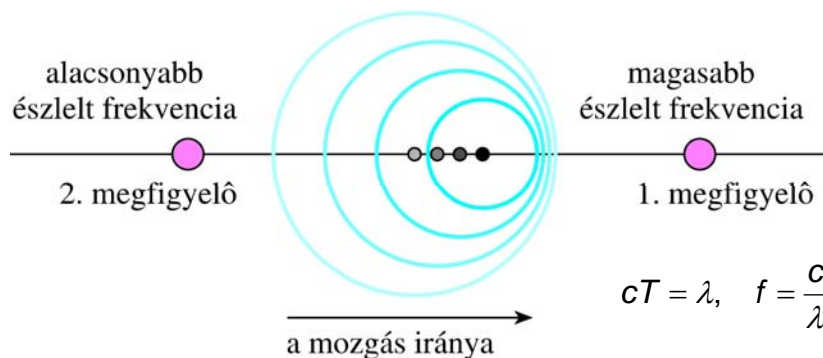
TM-kép

B-kép

Doppler jelenség

„Ha a sípoló vonat közeledik, akkor az álló megfigyelő az igaznál magasabb hangot észlel, ha pedig távolodik, akkor mélyebbet.” (C. Doppler, 1842)

39

f' : megfigyelt frekvencia, f : eredeti frekvencia

- (a) álló forrás és mozgó megfigyelő
+ : megfigyelő közeledik a forráshoz
- : megfigyelő távolodik a forrástól

$$f' = f \left(1 \pm \frac{v_M}{c} \right)$$

- (b) mozgó forrás és álló megfigyelő
(ha $v_F \ll c$, akkor „ugyanaz”, mint (a))

$$f' = \frac{f}{1 \pm \frac{v_F}{c}}$$

- (c) mozgó forrás és mozgó megfigyelő

$$f' = f \frac{1 \pm \frac{v_M}{c}}{1 \pm \frac{v_F}{c}}$$

- (d) mozgó reflektáló tárgy (felület),
(ha $v_R \ll c$)

$$f' = f \left(1 \pm \frac{2v_R}{c} \right)$$

Doppler frekvencia = frekvencia változás = fr. eltolódás

ha $v_i, v_R \ll c$ (i=M vagy F)

- átrendezésével
a frekvencia változás
(Doppler frekvencia, f_D)

$$\Delta f = f_D = \pm \frac{v_i}{c} f$$

- (d) átrendezésével
a frekvencia változás
(Doppler frekvencia, f_D)

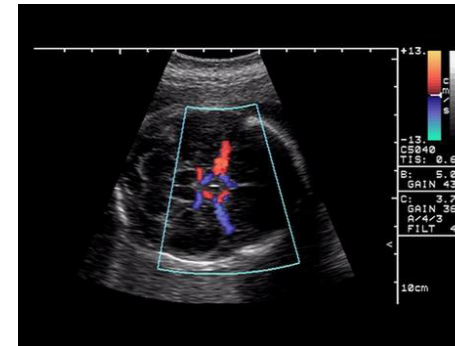
$$\Delta f = f_D = \pm 2 \frac{v_R}{c} f$$

ha v és c nem párhuzamosak, akkor v helyett $v \cos \Theta$
írandó képletbe

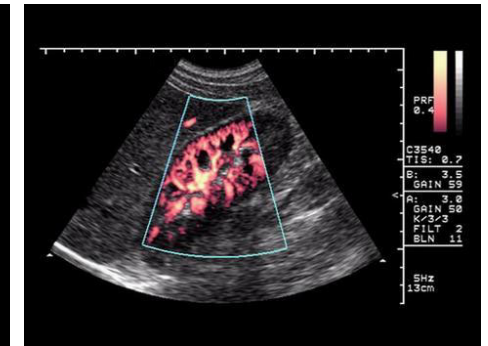
41

Színkódolás

transzducer felé: meleg színek,
transzducertől elfelé: hideg színek

BART: Blue Away Red Towards

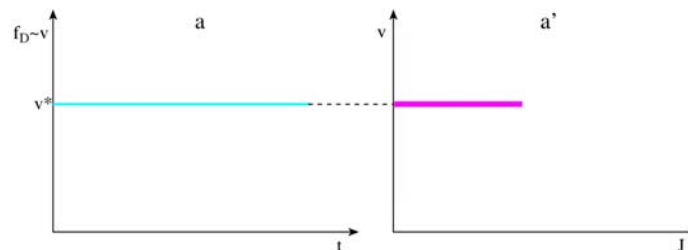

power Doppler

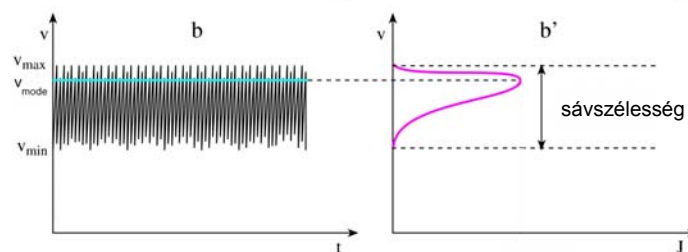
42

Doppler görbék

egy állandó
sebesség
(v^*)

sebesség-
eloszlás
($v_{\text{módus}}$ -sal)

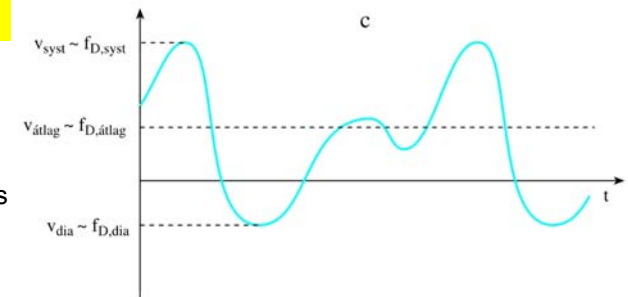
sebességeloszlásTM-képe

eloszlásfüggvény egy
időpillanatban

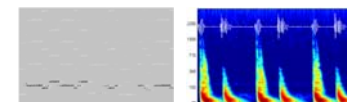
43

Doppler görbék

minden
időpillanatban egy
sebességgel
jellemmezhető áramlás

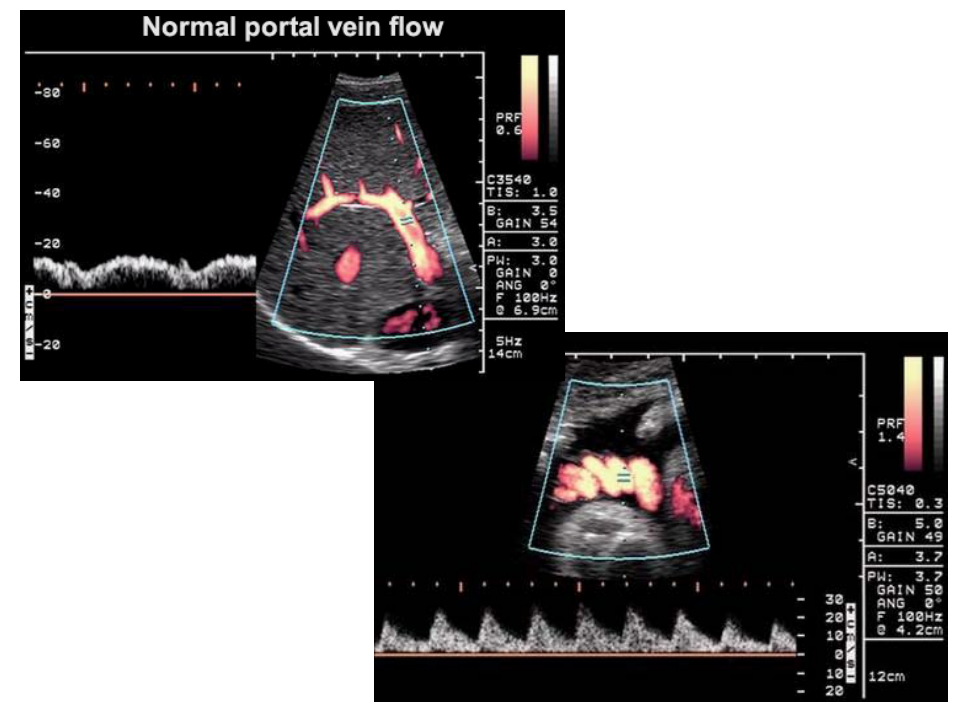
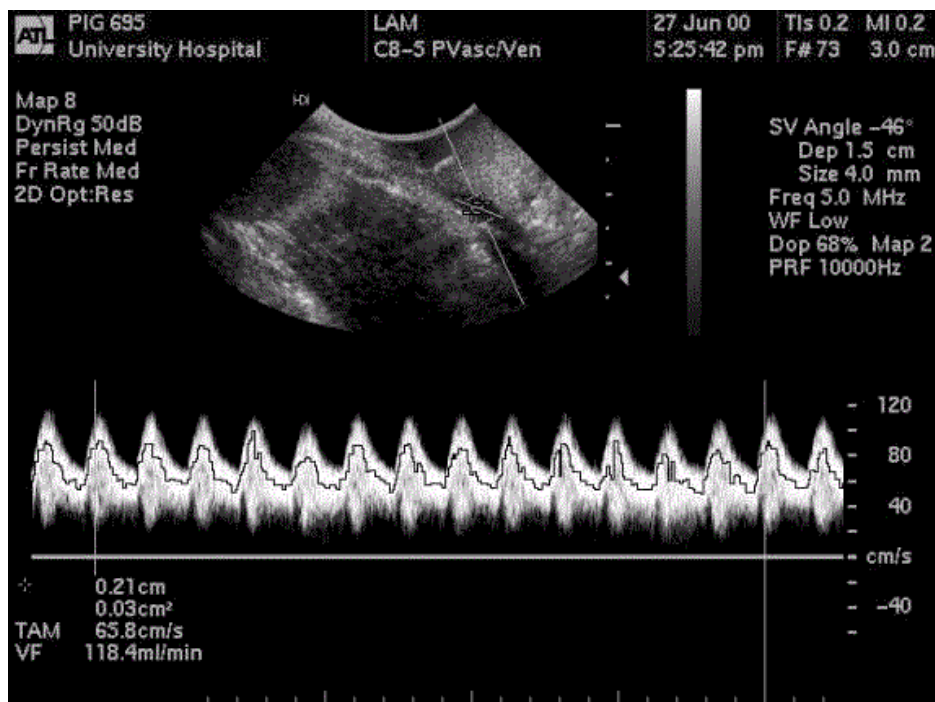
minden időpillanatban egy
sebességeloszlással
jellemmezhető áramlás

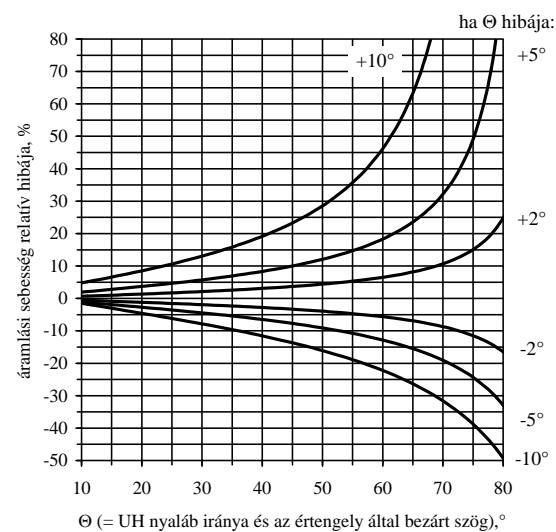
vő. zene/szívhangok
idő-fr. reprezentációban

sebességeloszlásTM-képe

44

Az UH nyaláb-értengely szögének hibás mérése hogyan befolyásolja az áramlási sebesség hibáját

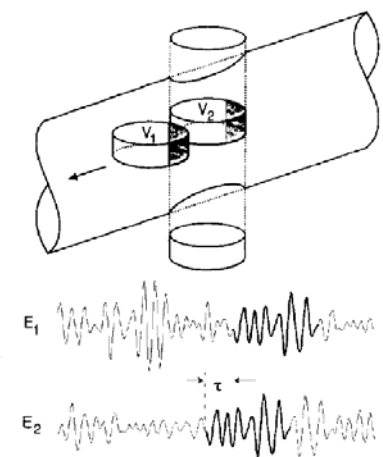
Időkorrelációs módszer

(time domain correlation method, CVI = color velocity imaging)

Ha a reflektáló felület/szórócentrum mozog, akkor a detektált UH jel a helyet rögzítve időben változik.

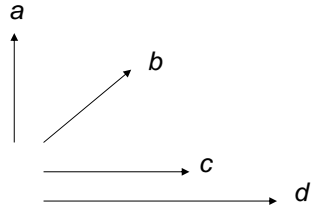
Hasonló mintázatú UH jelet észlelünk viszont kicsit távolabb (ahova a reflektáló felület/szórócentrum elmozdult).

Hogyan lehet, a függvény mintázatának hasonlóságát kezelni?

Digitalizált jelek esetén a probléma megfelel két vektor összehasonlításának.

Két vektor akkor hasonlít legjobban egymásra, ha az irányuk azonos (c és d) és ha a hosszuk egyforma. Legjobban akkor különböznek, ha merőlegesek egymásra (a és c vagy d). A két vektor skaláris szorzata pontosan ezzel a tulajdonsággal rendelkezik.

$f = g$: autokorreláció, $f \neq g$: keresztkorreláció

a korrelációs függvény változója

0

1

2

k

a korrelációs függvény értéke (skaláris szorzat)

$$\sum_i f_i g_i$$

$$\sum_i f_i g_{i+1}$$

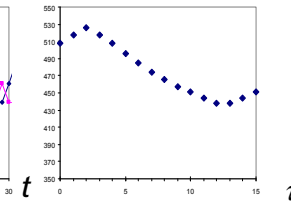
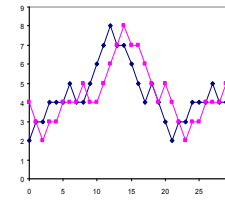
$$\sum_i f_i g_{i+2}$$

$$\sum_i f_i g_{i+k}$$

49

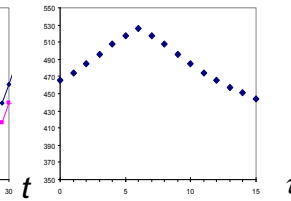
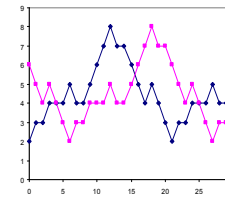
időfüggvény

korrelációs függvény

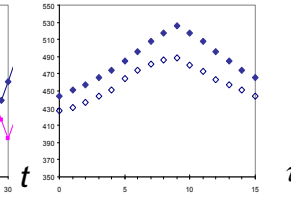
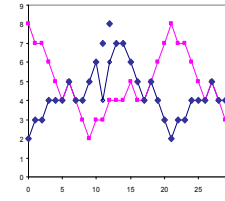

$$f_{\text{kék}}(t) = f_{\text{rózsa}}(t + \tau^*)$$

$$\tau^* = 2 \text{ e.}$$

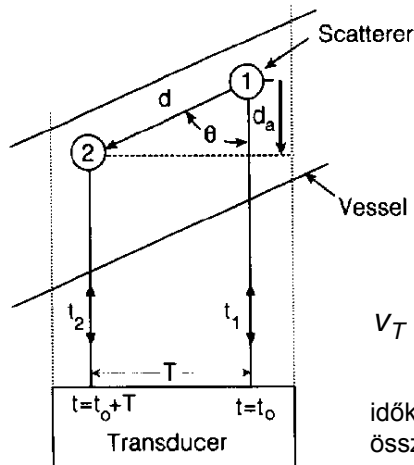
$$\tau^* = 6 \text{ e.}$$

$$\tau^* = 9 \text{ e.}$$

$$f_{\text{üres}}(t) \cong f_{\text{kék}}(t)$$

50

$$d_a = \frac{(t_1 - t_2)c}{2}$$

$$d = \frac{(t_1 - t_2)c}{2 \cos \theta}$$

$$v_T = \frac{(t_1 - t_2)c}{2T \cos \theta}$$

$$v_D = \frac{f_D c}{2f \cos \theta}$$

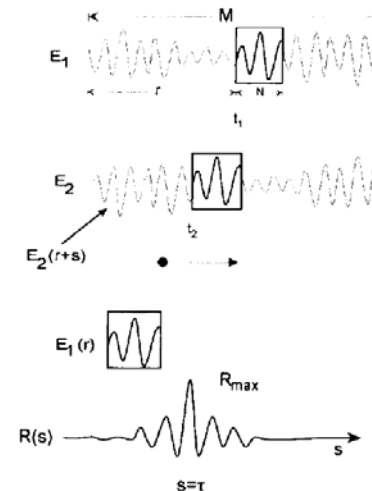
időkorrelációs összefüggés

v.ö.: Doppler módszer

T : pulzus ismétlődési idő

f : UH frekvencia

51

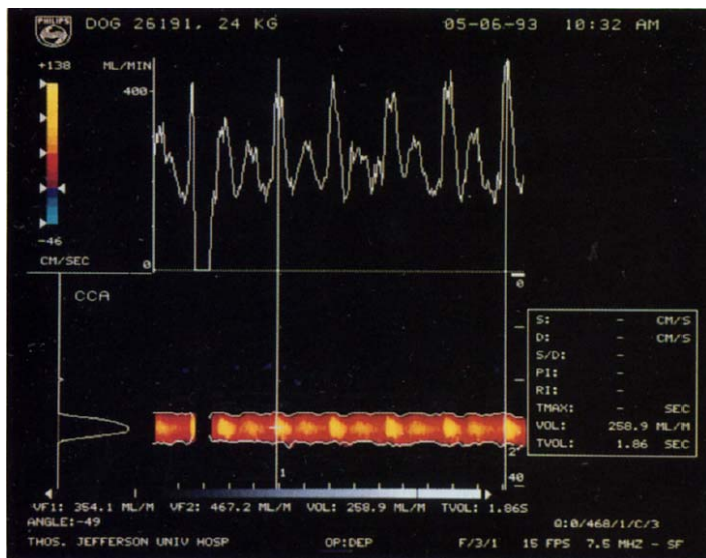
egy N szélességű ablak kitüntetése (kivétele) az E_1 echó jelből

ennek korreláltatása az E_2 echó jellel

ahol a korrelációs függvénynek maximuma van: τ

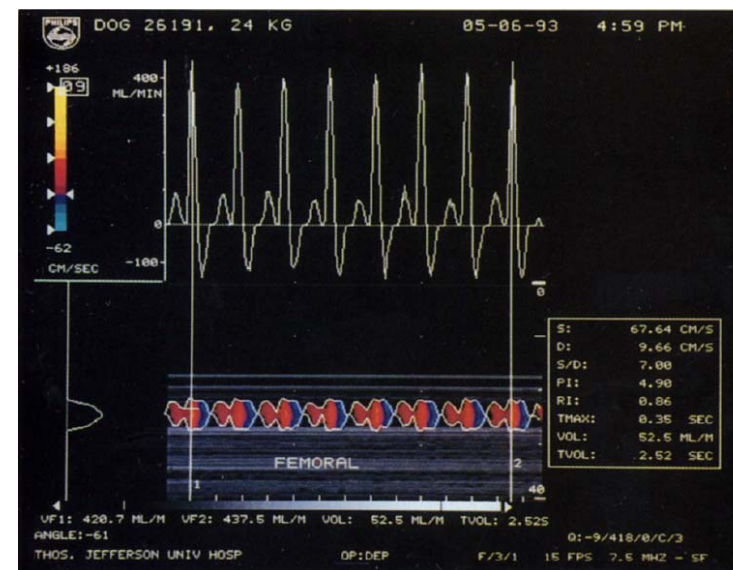
52

Ultrasound in Med. & Biol., Vol. 21, No. 8, pp. 1037–1045, 1995

53

Ultrasound in Med. & Biol., Vol. 21, No. 8, pp. 1037–1045, 1995

54

Szono-CT

a megjelenített B-kép több különböző irányból felvett B-kép
összegzéséből épül fel

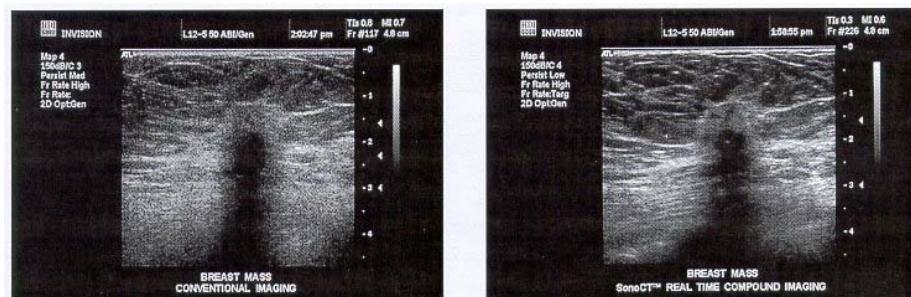

Figure 1. Breast fibroadenoma as shown on conventional ultrasound (left) and SonoCT ultrasound imaging (right).

Forrás: CancerNetwork, Multiple View Ultrasound Aids Breast Lesion Characterization and Biopsy Needle Tracking

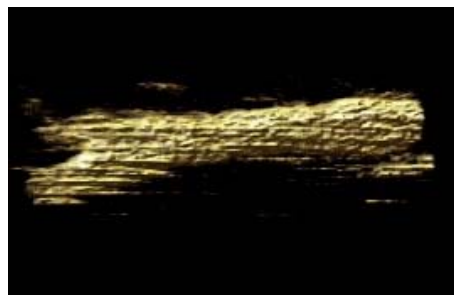
Magzat arcfelületének rekonstrukciója

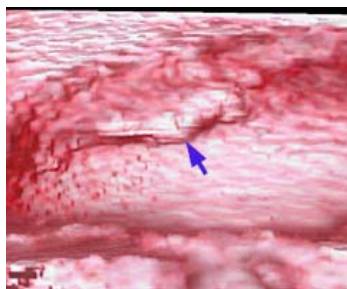
56

3D rekonstrukció

nyaki verőér

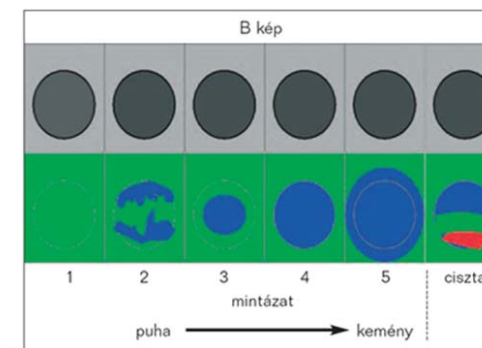

húgyhólyag

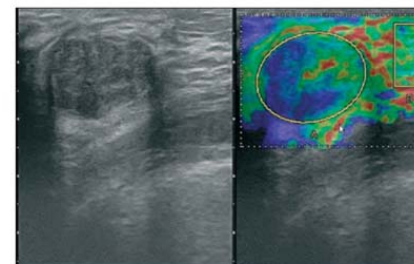

Szonoelasztográfia

(kiegészítő módszer)
körülírt elváltozások
rugalmasságának
ultrahangvizsgálata,

Elasztográfiás klasszifikáció Itoh és munkatársai szerint

Benignus phylloid tumor hagyományos és elastográfiás ultrahangképe (3-as mintázat)

képek forrása:
Magyar Radiológia - 2008;82(1-2)
Az emlő betegségeinek vizsgálata
szonoelasztográfiával. Kezdeti tapasztalatok,
Borbola György, Kardos Klára, Tasnádi
Tünde

58

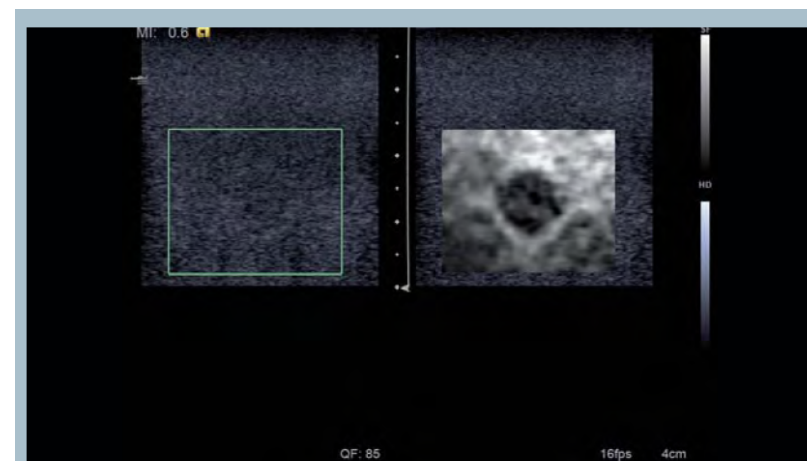
Citoszkeletális filamentumok mint szilárd testek

Első megközelítésben a citoszkeletális filamentumok leírhatók szilárd testként, amire jellemző, hogy erő hatására az erő irányában bekövetkező deformációt, alakváltozást szenved. A szilárd testek rugalmasságát a Hooke-törvény írja le:

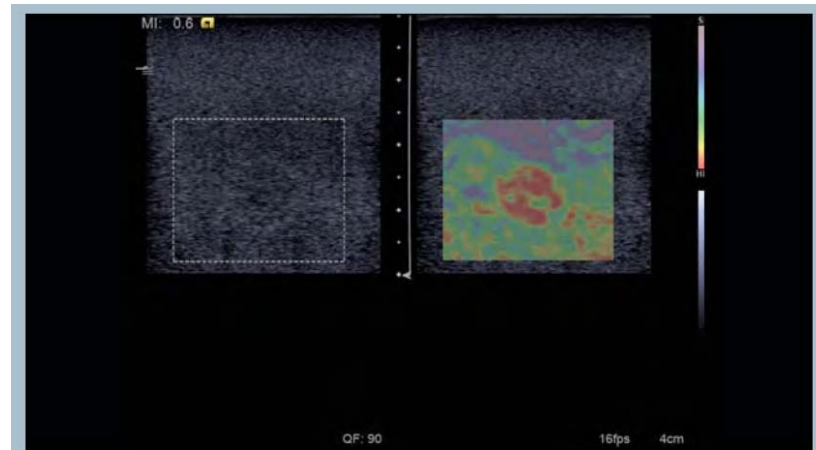
$$\frac{F}{A} = E \frac{\Delta L}{L}, \quad (\text{V.1})$$

ahol F az erő, A a test keresztmetszete, L a nyugalmi hossz, és ΔL a megnyúlás. Az F/A hányados a húzófeszültség (σ), és a $\Delta L/L$ a fajlagos megnyúlás (ϵ). A két hányados közötti nyomás dimenziójú (Pa) arányossági tényező (E) a Young-féle, vagy rugalmassági modulus. Homogén szerkezetű testek esetében a Young-modulus csak az anyagi minőségre jellemző, és nem függ a test alakjától, méretétől. A legmerevebb fehérjék rugalmassági modulusa igen nagy, a

Kiegészítés érdeklődőknek

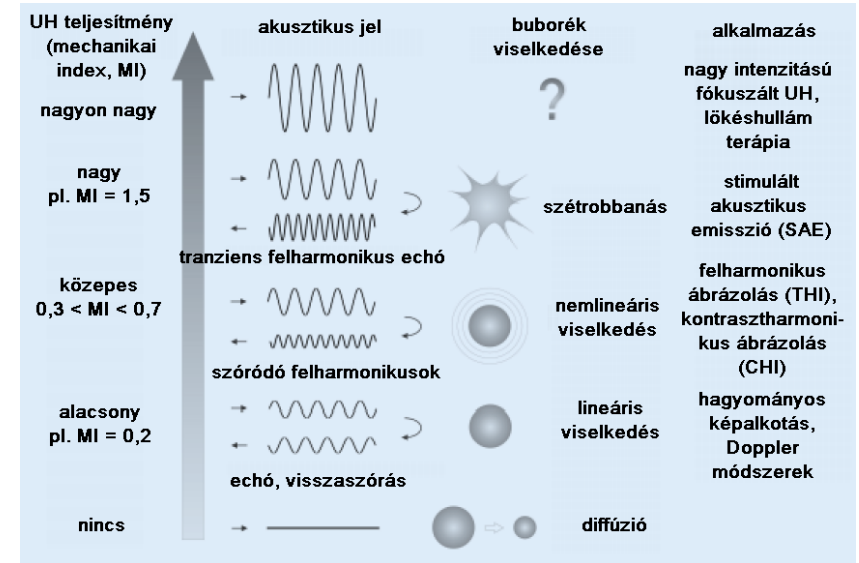

Grayscale eSie Touch Elasticity Imaging demonstrates a lesion which is more stiff (black) than the surrounding tissue. The conventional B-mode ultrasound is the same as displayed in the previous image.

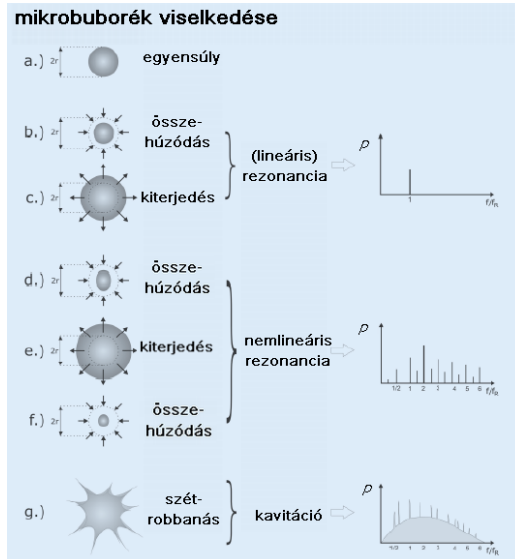
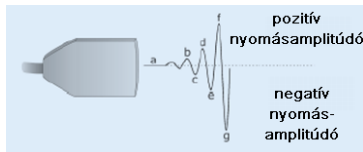

Color scale eSie Touch Elasticity Imaging demonstrates a lesion which is more stiff (red) than the surrounding tissue.

Kontrasztanyagok

Kontrasztharmonikus ábrázolás contrast harmonic imaging = CHI

C. Kollmann · M. Putzer
**Ultraschallkontrastmittel –
 physikalische Grundlagen**
 Radiologe 2005 · 45:503–
 512

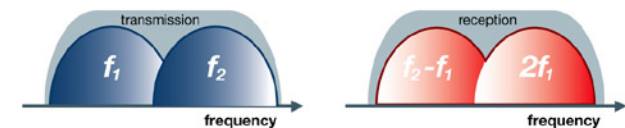
Felharmonikus ábrázolás (tissue harmonic imaging = THI)

Principle:

- Simultaneous transmission of 2 pulses at different frequencies
- Reception of signals at harmonic and differential frequencies
- Cancellation of fundamental signals using Pulse Subtraction

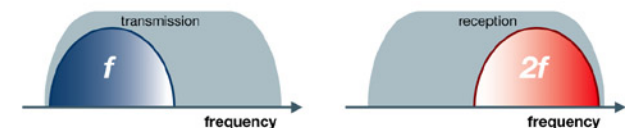
Toshiba

Differential Tissue Harmonic Imaging

Philips

All Other Tissue Harmonic Imaging Methods

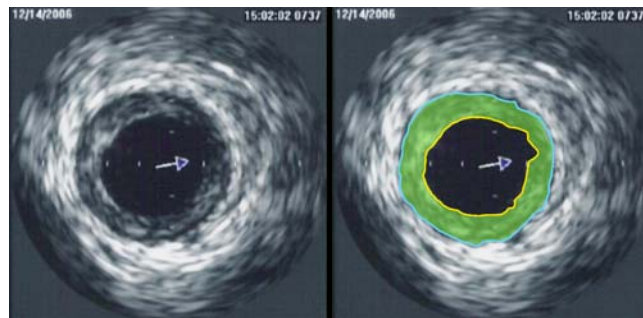
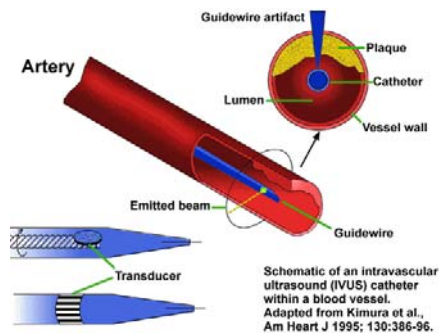

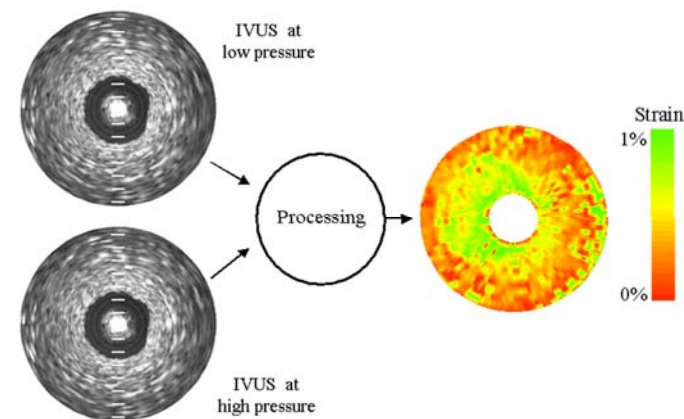
Intravaszkuláris ultrahang (IVUS)

20-40 MHz, frissítés: 30 Hz

koszorúér artéria
lumen: sárga
külső rugalmas membrán: kék

Intravaszkuláris ultrahang elasztográfia

virtuális hisztológia: plakkok minőségi elemzése
meszes, kollagén dús, lipid dús ill. nekrotizált
plakkszegmentumok
koronária intervenciók: sztent behelyezés

Echogram (left) and elastogram (right) of a vessel mimicking phantom containing an isoechoic soft lesion between 7 and 11 o'clock. The lesion is invisible in the echogram, while it is clearly depicted in the elastogram

Intenzitás

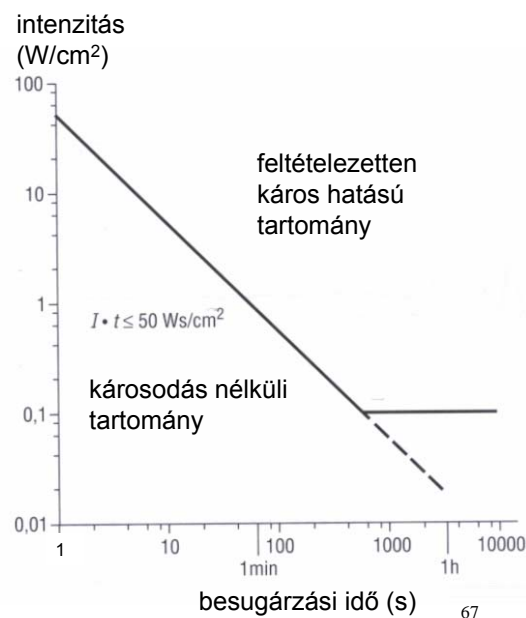
diagnosztika:

$10 \text{ mW/cm}^2 =$
 $= 100 \text{ W/m}^2$

vö. fájdalomküszöb: 10 W/m^2

terápia: 1 W/cm^2

spatial average temporal
average (SATA) intensity;
spatial peak temporal peak
(SPTP) intensity;
spatial peak temporal average
(SPTA) intensity;
spatial peak pulse average
(SPPA) intensity
spatial average pulse average
(SAPA) intensity

folytatás:
gyakorlaton

